

РЕЦЕНЗІЇ

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-3-56>

Ян ГЖЕСЯК,

orcid.org/0000-0003-2898-4075

*доктор габілітований, надзвичайний професор
Академії прикладних наук у Коніні
(Конін, Польща) jan.grzesiak@konin.edu.pl*

Ольга БАНІТ,

orcid.org/0000-0001-9002-6439

*доктор педагогічних наук, старший дослідник,
провідний науковий співробітник відділу андрагогіки
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України
(Київ, Україна) olgabanit@ukr.net*

Олена ЗИМОМРЯ,

orcid.org/0000-0001-7206-0190

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних комунікацій
Ужгородського національного університету
(Ужгород, Україна) olena.zymotrya@uzhnu.edu.ua*

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ШКОЛА АКАД. Н.Г. НИЧКАЛО: МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПАРАДИГМИ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ¹

THE SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL SCHOOL OF THE ACADEMICIAN N. NYCHKALO: THE MODEL OF THE PARADIGM FORMATION OF THE MODERN PERSONALLY-ORIENTED EDUCATION

Людиноцентричність як філософсько-психологічна проблема перебуває в центрі сучасних педагогічних інновацій. При цьому існує тісний діалектичний взаємозв'язок між філософськими сентенціями й розвитком сучасної педагогічної науки. Такі методологічні принципи стали основою монографії М. Зимомрі та М. Якубовської «Система культурологічної парадигми: дискурс особистості» про науково-педагогічну школу Неллі Ничкало.

Методологія рецензованого дослідження полягає в застосуванні компаративного, історико-логічного, синергетичного методів. Зазначений методологічний підхід крізь призму аналізу науково-педагогічної школи Н. Ничкало дозволяє проаналізувати системне творення архетипної моделі сучасної особистісно зорієнтованої освіти у системі формування критичного мислення як

цілісної функціональної єдності людської індивідуальності та навколишнього світу.

Проблема формування фахівця якісно нової формації, здатного працювати в умовах ринкової економіки, надзвичайно важлива в часи повноцінної інтеграції України в європейський простір. Як показує досвід науково-педагогічної школи Н. Ничкало, зв'язок із життям – це найголовніша риса сучасної особистісно зорієнтованої освіти, без якої неможливо сформувати відповідну дієву творчу атмосферу освітнього процесу.

У монографії досліджується науково-педагогічна школа Н. Ничкало як провідний алгоритм для вироблення стратегічних напрямків розвитку людського капіталу на наступні десятиліття. Осмислена теорія діяльності у трактуванні педагогічної школи Н. Ничкало у методологічній системі необхідності навчання й самоосвіти упродовж усього життя задля вдосконалення як фахових навичок, так і здатності самооновлюватися, комунікувати з найближчим оточенням

¹ Зимомря М., Якубовська М. Система культурологічної парадигми: дискурс особистості. Львів: Сполом, 2019. 120 с.

і з навколишнім світом. Аналізується алгоритм «педагогіки життя» як еволюційне продовження «педагогіки культури» і реалізація ідей безперервної освіти. Дана педагогічна система є практичною потребою самого життя кожного інтелектуала сучасності.

Автори монографії М. Зимомря та М. Якубовська аргументовано використали науково-теоретичні засади, які можна охарактеризувати за певними науковими напрямками: а) визначальна роль вищої професійної освіти у стратегії духовно-екзистенційної боротьби за оновлення суспільства (І.А. Бех, В.Г. Кремінь, І.А. Зязюн, С.У. Гончаренко), б) парадигма неперервної професійної освіти у системі сучасного соціуму (В.П. Андрущенко, В.Г. Кремінь, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, В. О. Огнев'юк, С.О. Сисоєва, В.В. Ягупов), в) організація навчального процесу у закладах вищої освіти (О.О. Базиль, О.В. Баніт, Т.М. Герлянд, Л.Д. Герганов, Л.М. Єршова, А.А. Каленський, П.Г. Лузан, Л.А. Пригодій, В.Ф. Орлов, Л.П. Пуховська, В.О. Радкевич, Л.М. Романишина, М.Т. Теловата, О.І. Щербак); г) наукова педагогічна термінологія професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу (Л.П. Пуховська, С.О. Леу, О.П. Радкевич, М.М. Шимановський, О.В. Бородієнко); г) професійний розвиток та саморозвиток студентів, упровадження інноваційних технологій у системі вищої школи, формування педагогічної культури майбутнього викладача закладу вищої освіти (М.Б. Євтух, Л.М. Єршова, А.А. Каленський, П.Г. Лузан, М.П. Пантюк, Л.А. Пригодій, В.Ф. Орлов, Л.П. Пуховська, В.О. Радкевич, Л.М. Романишина, М.Т. Теловата).

Опанування інноваційними педагогічними технологіями в системі особистісно зорієнтованої освіти, за концептуальними засадами наукової школи Н. Ничкало, – головне завдання в структурі постійного саморозвитку фахівця, формування й вдосконалення його професійної позиції, зростання фахової майстерності як основи майбутнього життєвого успіху. Професійний успіх складає значну частину вирішення стрижневих завдань у життєдіяльності як індивідуальної особистості професіонала-фахівця, так і підприємства, установи загалом.

Науково-педагогічні засади школи Н. Ничкало розширюють уявлення про синергетичну взаємодію між формуванням світогляду людини та гармонійним розвитком соціального буття. Дані процеси закладають простір духовної свободи особистості. Архетип культурологічної парадигми у системному вдосконаленні теорії

діяльності відображає систематичне оновлення системи сучасної освіти. Кожна епоха несе свою форму у пошуку та реалізації інноваційних педагогічних ідей. У системі дидактики вищої школи народжуються форми інтелектуальної діяльності, які у своїй основі поєднують науково-пізнавальний та ціннісно-орієнтаційні підходи.

Як доводить науково-педагогічна школа Н. Ничкало, система професійної педагогіки найбільш чутливо реагує на суспільні зміни, оскільки готує кадри для реалізації, становлення й розвитку оновленої парадигми соціального буття. Системі сучасної особистісно зорієнтованої освіти як інноваційній модерній науці властиво формувати в широкого загалу систему інтелектуальної свідомості – такого типу світогляду, коли виробляються критично-оцінні принципи щодо всього, що відбувається навколо.

М.Зимомря та М.Якубовська переконують (а це засвідчує досвід науково-педагогічної школи Н. Ничкало), що в системі переходу від парадигми технократичного до гуманітарного суспільства зростає потреба у формуванні гармонійного світогляду молоді людини. Це – завдання не лише професійної освіти. Воно виходить за рамки освітньої моделі й стає необхідною потребою в системі існування людської цивілізації. Гострі емоційні подразники, які є імперативом культурологічної парадигми сучасності, потрібні для людства на даному етапі як система активізації духовно-екзистенційних сил, котрі потрібні для переборювання негативних залишків минулої цивілізації.

Науково-педагогічна школа Н.Ничкало демонструє, що в системі творення компетентісної парадигми обличчя сучасного фахівця саме культурологічні знання творять основу моделі якісно нової особистості студента – людини самодостатньої, активної, позитивно та толерантно налаштованої. Вихід за територію страху рівнозначний виходу із духовної резервації. Без культурологічних знань та якісного культурологічного мислення цей шлях не може бути подоланий.

Психологія страху, привид якої залишається у минулому, тісно пов'язана із системою подвійної моралі та подвійних стандартів. Тільки вичерпні інноваційні знання дають можливість виходу на новий рівень особистісного розвитку. Автори монографії М. Зимомря та М. Якубовська переконливо стверджують: у системі наукової школи Н. Ничкало зростає роль викладача; у сучасного педагога інноваційної вищої школи безліч способів показати і силу, і слабкість загальних процесів, що відбуваються, підвести до правильної культурологічної характеристики тих явищ,

осмислення яких важливе для творення загальної картини світу.

Наснажені цілком конкретним матеріалом, педагоги виходять далеко за його межі і здатні вбирати в себе схожі за своєю природою та естетичною характеристикою життєві явища. У цьому й полягає сила компенсаторної культурологічної функції, що конкретні культурологічні явища постають як органічні клітини єдиного життєвого процесу. Як у краплі води відбивається океан, так і у педагогічній діяльності можемо бачити, наскільки успішною є закорінення виховної функції у свідомості студента.

За концептуальними засадами науково-педагогічної школи акад. Н.Ничкало, важливою є адаптивна функція, яка пов'язана із входженням студента до освітнього середовища ЗВО для здійснення наукової, навчальної діяльності. У даному процесі виявляється сформована дотепер культурологічна позиція студента, глибина його мислення, вміння своєчасно й сміливо ставити найважливіші життєві питання, осмислювати глибину їхньої інтеграції у життя колективу.

Коло пізнання культурологічних зацікавленостей студента таке ж широке, як безмежна широта навколишнього буття. Культурологічні знання дають можливість студентові усвідомлювати провідні культурологічні тенденції часу. Кожен студент інноваційної сучасної вищої школи – це окремий універсальний світ. Індивідуалізація навчально-освітнього процесу сприяє максимальному розкриттю здібностей кожного студента. Як показує досвід науково-педагогічної школи акад. Н.Ничкало, завдання культурологічної складової у системі сучасної освіти – це пізнання не лише абстрактної суті явищ, але й вміння бачити їхню практичну спрямованість у найрізноманітніших сферах буття. Поєднання раціонального й ірраціонального методів пізнання уможливує як розкриття нових можливостей творчого осягнення світу людською індивідуальністю, так і вміння знаходити причинно-наслідкові зв'язки у розвитку людини й людства.

Культурологічна компетентність студентів як складова загальної культури і професійної майстерності, за концептуальними засадами науково-педагогічної школи акад. Н.Ничкало, постає одним із найважливіших показників професійної освіти, власне, як інтегративна властивість формування особистості сучасного спеціаліста-професіонала, що об'єднує в собі інтелектуальні, мотиваційні, вольові, емоційні сфери особистості. Формування культурологічної компетентності – самоспрямований процес, завдяки якому студенти

трансформують свої інтелектуальні можливості у вміння, які, завдяки своїй культурологічній парадигмі, інтегруються у духовні процеси суспільного буття. Йдеться про парадигму сучасної освітньої діяльності, який студенти використовують для керування та організації своїх знань і перетворення їх у переконання. Формування професійної компетентності випускників – це інноваційний процес постійного навчання, поєднаний із духовним вдосконаленням у напрямку головної мети сучасної освіти. Розвивальна функція особистості забезпечує неперервний професійний і особистісний розвиток фахівця. Студенти зі сформованою культурологічною компетентністю будуть більш ефективними у навчанні і вирішенні проблем, оскільки усвідомлення архетипу навчання як вагової складової мотиваційної діяльності сформує парадигму необхідності самоконтролю виконання завдання і об'єктивне самооцінювання результатів після завершення завдань. Адже фундамент культурологічної компетентності, яка лежить в основі навчання, дозволяє регулювати дії, думки й емоції у процесі досягнення бажаного результату.

Інноваційний архетип навчальної діяльності, як доводять автори монографії, за умови сформованої культурологічної парадигми передбачає здійснення саморегуляції навчальної діяльності, під час якої необхідні вміння зосереджувати увагу, активно сприймати й запам'ятовувати інформацію, попередньо орієнтуватися в умовах поставлених завдань, чітко продумувати хід навчального процесу, звіряти отриманий результат із заданим зразком і пред'явленими умовами. Дослідники дійшли аргументованого висновку: у парадигмі науково-педагогічної школи Н.Ничкало (стосовно системи формування розвивальної функції студента) важливим є встановлення асоціативних зв'язків між предметами, явищами, подіями. У системній реалізації окреслених функцій істотною є роль сформованого культурологічного середовища, зміст функціональності якого повинен бути наповнений яскравими фактами із сучасного життя, а за спрямованістю – відповідати сучасним педагогічним інноваціям. Таке середовище буде спрямоване на перетворення ЗВО не тільки в навчальний, професійний центр, але й у культурний, науковий, інтелектуальний, комунікативний, розвивальний.

М. Зимомря та М. Якубовська виокремлюють факт: у парадигмі науково-педагогічної школи Н. Ничкало має місце індивідуалізація навчально-виховної діяльності, яка в системі підготовки фахівців сучасного соціально-виробничого етапу виступає засадничою основою формування струк-

тури творчого професійного колективу. У найближчі десятиліття особистісний фактор матиме вирішальний вплив на соціально-економічний розвиток соціуму. Виробничі ресурси відходять на другий план, а виробничі потужності – це вторинне начало на рівні відношення до особистісного фактора. Іншими словами, особистісний фактор стає важливим чинником у системі

творення виробничих потужностей. Інноваційні педагогічні методи дають можливість вдосконалювати взаємозв'язки людини і світу, людини і колективу та міжособистісні взаємини загалом. Рецензована монографія «Система культурологічної парадигми: дискурс особистості» – актуальне дослідження інноваційних шляхів, власне, сучасної особистісно зорієнтованої освіти.